

EDUSKUNTA
RIKSDAGEN

**FINLANDS DELEGATION I ORGANISATIONEN
FÖR SÄKERHET OCH SAMARBETE I EUROPA
VERKSAMHETSBERÄTTELSE**

2022

B 13/2023 rd

BERÄTTELSE AV FINLANDS DELEGATION I
ORGANISATIONEN FÖR SÄKERHET OCH SAMARBETE I
EUROPA

Verksamheten i OSSE:s parlamentariska församling
2022

HELSINGFORS 2023

ISSN 1798-4785

Finlands delegation i parlamentariska församlingen i
ORGANISATIONEN FÖR SÄKERHET OCH SAMARBETE I EUROPA

Till riksdagen

I enlighet med 10 § i riksdagens arbetsordning lämnar Finlands delegation i parlamentariska församlingen i
Organisationen för säkerhet och samarbete i Europa sin berättelse om verksamheten i OSSE:s
parlamentariska församling under sessionsperioden 2022 till riksdagen.

Helsingfors den 2 mars 2023

På delegationens vägnar

Vilhelm Junnila
ordförande

Maria Fagerholm
sekreterare

Innehåll

1. Sammanfattning	4
2. Finlands delegation.....	5
2.1. Vice ordförande och specialrepresentant Pia Kauma.....	6
3. Det förändrade säkerhetsläget i Europa	7
3.1. Vintermötet	8
3.2. Extra möte i ständiga utskottet.....	9
3.3. Den årliga sessionen.....	10
3.4. Höstmötet.....	11
3.4.1. Förslag till stadgeändring	12
4. OSSE:s framtida roll och betydelse	12
4.1. Seminariet i Helsingfors.....	14
5. Valobservation	15
5.1. Allmänt	15
5.2. Förtida parlaments- och presidentval i Serbien	15
5.3. Parlamentsvalet i Ungern	16
5.4. Allmänna val i Bosnien och Hercegovina	16
5.5. Mellanårsvalet i Förenta staterna	17
BILAGA 1: Finlands delegation i OSSE:s parlamentariska församling valperioden 2019–2023	19
BILAGA 2: Deltagande stater i OSSE	21
BILAGA 3: Församlingens och utskottens presidier samt arbetsgrupper och särskilda representanter	22

1. Sammanfattning

Under året höll OSSE:s parlamentariska församling tre sessioner. Verksamheten och diskussionerna präglades från och med den 24 februari starkt av Rysslands anfallskrig mot Ukraina, som fortsatte under hela året och ännu pågår. Finlands delegation sammanträdde nio gånger och deltog aktivt i organisationens verksamhet. Ordförande för delegationen var Vilhelm Junnila (saf) och vice ordförande Johannes Koskinen (sd). Delegationsmedlemmen Pia Kauma (saml) var en av församlingens vice ordförande och dessutom särskild representant för Centralasien. Kauma besökte under året Kazakstan och Kirgizistan och deltog aktivt i presidiets möten.

Den parlamentariska församlingen följde med oro utvecklingen i Ukraina redan före Rysslands angrepp och uttryckte sin allvarliga oro över att krisen eskalerat och över attackerna mot civila mål. Ryssland erinrades om principerna i Helsingforsdeklarationen och parterna uppmanades till dialog.

Det ordinarie vintermötet hölls den 24–25 februari i Wien. Coronapandemin påverkade ännu i februari arrangemangen så att endast delegationens ordförande, presidiemedlemmarna och församlingens särskilda representanter fick närvara på plats i kongresscentret i Hofburgpalatset. Vintermötet skulle också enligt det ordinarie programmet ha diskuterat eskaleringen av det ryska agerandet i Ukraina, men det väpnade angreppet förändrade atmosfären och diskussionen under mötet. OSSE:s presidium publicerade genast den 24 februari 2022 ett uttalande där Rysslands angrepp på Ukraina fördömdes enhälligt. I uttalandet erinrades Ryssland om sina internationella åtaganden att respektera andra länders suveränitet, att avstå från våld och hot om våld, att respektera landsgränser och andra länders territoriella integritet samt att lösa konflikter på fredlig väg. Rysslands väpnade agerande i Ukraina strider mot alla dessa OSSE-principer och mot FN-fördraget.

Den 11 mars höll ständiga utskottet ett extra möte på grund av Rysslands anfallskrig. Bland talarna återfanns Ukrainas utrikesminister Dmytro Kuleba (talet lästes upp av Ukrainas OSSE-ambassadör) och före detta president Petro Porosjenko. Budskapet från Ukraina var att det ukrainska folket kämpar för hela Europa.

Sessionen i Birmingham i Storbritannien den 2–6 juli var församlingens första fysiska session sedan coronapandemins utbrott. Fokus låg på Rysslands anfallskrig mot Ukraina, vilket också framhävdes i den deklARATION (Birminghamdeklarationen) som antogs på mötets sista dag. I anförandena betonades att Rysslands angrepp innebär att det multilaterala samarbetet är i kris, och att OSSE fortsatt måste utgöra ett forum för dialog och säkerhetssamarbete.

Höstmötet hölls i Warszawa den 24–25 oktober. Debatten behandlade Rysslands anfallskrig mot Ukraina ur olika synvinklar. I mötet deltog även Ukrainas president Volodymyr Zelensky via videoförbindelse. Han menade att OSSE:s trovärdighet blivit lidande när en av dess medlemsstater attackerat en annan medlemsstat. Han uppmanade till fortsatta påtryckningar på Ryssland och hoppades att OSSE skulle utnyttja alla till buds stående instrument för att nå en fredlig lösning på kriget. Vid mötet behandlades stadgeutskottets förslag till en ändring av stadgarna så att församlingen kan stänga av en medlemsstat som grovt bryter mot OSSE:s principer. Förslaget gick inte igenom, eftersom stadgeändringar måste godkännas enligt principen konsensus minus en (–1).

Valobservation är en av de viktigaste verksamhetsformerna för OSSE:s parlamentariska församling. Under året observerade församlingen presidentvalet och parlamentsvalet i Serbien, parlamentsvalet i Ungern, det allmänna valet i Bosnien och Hercegovina och mellanårsvalet i Förenta staterna. I alla observationsinsatser ingick minst en representant från Finlands OSSE-delegation.

OSSE:s politiska agenda har på det hela taget förändrats till följd av Rysslands anfallskrig. Det har lett till en omvärdering av riktningen för projektet Helsinki +50. Projektet inleddes 2020 och fokuserar på OSSE:s roll

och betydelse i den nya säkerhetspolitiska miljön i ett krigsdrabbat Europa. Under året ordnades flera webinarier där organisationens roll diskuterades. Dessutom ordnades på initiativ av Finlands delegation ett seminarium i Helsingfors om projektet Helsinki +50. Seminariet behandlade de utmaningar OSSE står inför och eventuella lösningar på dem.

2. Finlands delegation

Finlands OSSE-delegation leds av riksdagsledamot Vilhelm Junnila (saf) och har fortsatt varit aktiv. Under året har delegationen hållit nio möten och aktivt deltagit i församlingens officiella och informella verksamhet.

OSSE-delegationen upplevde en stor förlust då ersättaren Ilkka Kanerva gick bort i april. Kanerva var länge ordförande och medlem i delegationen. Han var respekterad och avhållen i församlingen och kommer att bli ihågkommen som en aktiv och stark församlingsordförande 2014–2016 och hedersordförande 2016–2021. Kanervas sakkunskap och erfarenhet uppskattades över parti- och landgränserna. OSSE-delegationen höll vid sitt möte den 22 april 2022 en tyst minut för att hedra Kanerva. Den parlamentariska församlingen publicerade en minnesartikel om Kanervas OSSE-karriär på sin webbplats och höll en tyst minut till hans minne under sessionen i Birmingham. Riksdagens plenum utnämnde Ville Kaunisto (saml) till ny ersättare efter Ilkka Kanerva.

Delegationsmedlemmen Inka Hopsu (gröna) höll inledningsanförandet på församlingens webinarium den 18 februari 2022. Hopsu talade om de ungas roll när det gäller att stärka rättsstatsprincipen, demokratin och de mänskliga rättigheterna inom OSSE:s område. Hon hänvisade till sin rapport i Europarådets parlamentariska församling om samma tema och berättade hur Finland har genomfört FN:s resolution 2250 om unga, fred och säkerhet.

Delegationen träffade den 22 april Tuula Yrjölä, direktör för OSSE:s centrum för konfliktförebyggande (CPC). Yrjölä gav en heltäckande översikt över hur Rysslands fortgående anfallskrig påverkar OSSE.

Det sedvanliga NB8-mötet hölls i Tallinn den 19–20 maj 2022. Ordförande Vilhelm Junnila deltog. Mötet diskuterade den kommande sommarens session och samtalade på distans med ordföranden för den ukrainska OSSE-delegationen Mykyta Poturajev. Deltagarna besökte också Estlands internationella försvars- och säkerhetscenter.

Delegationens vice ordförande Johannes Koskinen (sd) och medlem Pia Kauma (saml) deltog den 27–28 maj i ett seminarium i Cypern. Seminariet handlade om de nationella parlamentens roll i kampen mot korruption, och ordnades på initiativ av Irene Charalambides, församlingens särskilda representant för korruptionsbekämpning. Deltagarna fick en bred bild av vilka former korruptionen kan ta sig och av hur den kan bekämpas.

Ersättare Joonas Könttä (cent) deltog när församlingens informella nätverk för unga parlamentariker samlades i Andorra den 2–3 juni. Mötet dryftade bland annat hur man kunde stärka de ungas röst i den parlamentariska församlingen.

Förenta staternas delegation i OSSE besökte Helsingfors den 7 juli 2022 och träffade riksdagens vice talman Antti Rinne samt Pia Kauma, medlem i OSSE-delegationen. Vid diskussionerna behandlades Finlands beslut att ansöka om medlemskap i försvarsalliansen Nato. Förenta staterna uttryckte sitt starka stöd för ett medlemskap.

Delegationens utmärkta samarbete med Finlands ständiga representation vid OSSE och utrikesministeriet har fortsatt. Delegationen hade åtskilliga diskussioner och möten med Finlands OSSE-ambassadör Vesa Häkkinen.

Delegationen träffade Finlands ambassadör i Polen Päivi Laine vid församlingens höstmöte i Warszawa den 24 november. Diskussionerna lyfte fram aktuella polska frågor och Polens stöd till Ukraina.

Ordförande Vilhelm Junnila deltog den 27 november i ett internationellt seminarium i London om förebyggande av sexuellt våld i konflikter. Som en följd av detta lade Junnila fram ett åtgärdsinitiativ för att också i Finland införa förhållningsregler (the Murad Code) för att under humana former dokumentera offrens erfarenheter.

Också medverkan i valobservationer har varit en viktig del av delegationens arbete. Ordförande Vilhelm Junnila var i Novi Sad den 3 april som observatör av det serbiska förtida parlamentsvalet och presidentvalet. Ledamöterna Eeva-Johanna Eloranta (sd), Pia Kauma (saml) och ersättare Tom Packalén (saf) deltog samma dag i övervakningen av parlamentsvalet i Ungern. Packalén övervakade också valet i Bosnien och Hercegovina den 7 oktober. I Förenta staterna hölls mellanårsval den 8 november. Vilhelm Junnila bevakade valet i New Hampshire, Inka Hopsu i Missouri, Pia Kauma i Kalifornien och ersättare Ville Kaunisto i Wisconsin.

I november avgick delegationens långvariga sekreterare Gunilla Carlander med pension. Hon var delegationens sekreterare sedan 1995 och hennes långa karriär uppmärksammades av församlingen vid sessionen i Birmingham i juli.

2.1. Vice ordförande och specialrepresentant Pia Kauma

Delegationsmedlemmen Pia Kauma har fortsatt varit aktiv som församlingens vice ordförande och särskild representant för Centralasien samt som medlem i församlingens arbetsgrupp mot terrorism.

I början av januari tillspetsades läget i Kazakstan, då bland annat de fredliga protesterna mot de höga gaspriserna urartade i upplopp och våldsamheter i hela landet. I ett pressmeddelande uttryckte församlingens ordförande Margareta Cederfelt tillsammans med Kauma den 6 januari sin oro över situationen i Kazakstan och uppmanade alla parter att avstå från våld. Statsmakten fick snart situationen under kontroll, och Kazakstans president Kasym-Zjomart Tokajev meddelade den 11 januari att oroligheterna var över. Upploppen krävde dock 227 döda. Över 9 000 människor greps.

Vid församlingens presidiums möte den 24 januari 2022 deltog Kauma i debatten om oroligheterna i Kazakstan. Kauma träffade Finlands ambassadör i Kazakstan i riksdagen den 2 februari och fick en uppdatering av situationen. Kauma diskuterade dessutom följderna av upploppen med företrädare för Open Dialogue Foundation den 17 februari. Vid diskussionerna behandlades offrens berättelser om demonstrationerna i Kazakstan och polisens och säkerhetsmyndigheternas metoder, inklusive misshandel och tortyr av anhållna. I sin rapport till församlingens ständiga utskott den 24 februari efterlyste Pia Kauma en oberoende utredning av Kazakstan om oroligheterna och om myndigheternas agerande under och efter händelserna.

Kauma besökte Kirgizistan och Kazakstan den 21–26 april. Syftet med besöket var att diskutera med frivilligorganisationer och myndigheter om de utmaningar som länderna står inför och att med OSSE:s stöd försöka hitta lösningar på dem. I Kirgizistan bekantade sig Kauma med OSSE:s programkontor i Bisjkek och träffade utrikesminister Ruslan Kazakbajev, vice talman i högsta rådet, dvs. parlamentet Jamilya Isajeva, UNDP:s sändebud Louise Chamberlain och EU-ambassadör Eduard Auer. I Kazakstan diskuterade hon med representanter för frivilligorganisationer i Alma-Ata, följt av officiella möten i Nur-Sultan (nu Astana). Kauma träffade Maulen Ashimbajev, talman i parlamentets överhus, och Jerlan Kosjanov, talman i underhuset. Dessutom träffade hon justitieminister Kanat Musin, allmänna åklagaren Berik Asilov och vice

premiärminister Mukhtar Tileuberdi. Syftet med besöket var att få en bred överblick över situationen i länderna, både från det civila samhällets och myndigheternas perspektiv, och att diskutera hur församlingen kunde stödja en mer demokratisk utveckling i länderna.

Pia Kauma har också sedan 2019 varit medlem i den tillfälliga kommittén för bekämpning av terrorism. Kommittén sammanträdde regelbundet under året och har bland annat diskuterat situationen i Afghanistan, riskerna för terrorism på den afrikanska kontinenten samt tagit del av en översikt över situationen i Storbritannien. Den 7–8 juni representerade Pia Kauma församlingen vid en högnivåkonferens i Rom arrangerad av FN:s kontor för terrorismbekämpning. Konferensen behandlade parlamentets stöd till terrorismens offer. Kauma påminde i sitt tal om att stödet till offer för terrorism och den kompensation som erbjuds dem är långsiktigt och komplext. Hon underströk att församlingen i åratal har satsat på att stödja offren och välkomnade nya verktyg i detta arbete. Kauma önskade också att de verktyg som redan finns skulle utnyttjas bättre.

Ledamot Kauma har i egenskap av församlingens vice ordförande också deltagit i presidiets möten. Den 4 april lade hon fram ett förslag för presidiet från Finlands delegation i OSSE om att inrätta en arbetsgrupp med uppgift att bereda ett seminarium i anknytning till Helsinki +50 -projektet i Helsingfors hösten 2022. Kauma motiverade förslaget med OSSE:s 50-årsjubileum och Finlands ordförandeskap i OSSE 2025. Hon framförde att Finlands delegation gärna ville ge ett konstruktivt bidrag till jubileet. Det är viktigt att diskutera OSSE:s och i synnerhet dess parlamentariska församlings roll i den nya säkerhetssituationen. Presidiet beslutade tillsätta en arbetsgrupp för att bereda seminariet Helsinki +50 i Helsingfors i september. Seminariet behandlas mer ingående i avsnitt 4.1.

3. Det förändrade säkerhetsläget i Europa

Rysslands ensidiga och massiva angrepp på Ukraina den 24 februari 2022 inverkade i hög grad på OSSE:s agenda och prioriteringar. Det övergripande säkerhetstänkande som baserar sig på dialog med och inom OSSE fick i och med anfallskriget en hård törn och ifrågasatte hela organisationens betydelse och trovärdighet. Över en natt förvandlades den säkerhetspolitiska miljön i Europa i grunden.

Den parlamentariska församlingen följde med oro utvecklingen i Ukraina före Rysslands angrepp. Den 21 februari uttryckte församlingens ordförande Margareta Cederfelt (Sverige) och generalsekreterare Roberto Montella allvarlig oro över en eskalering och angrepp på civila mål. De påminde om principerna i Helsingforslutakten och uppmanade parterna till dialog. Samma dag gav Cederfelt också tillsammans med den polska utrikesministern Zbigniew Rau från OSSE:s ordförandeland och OSSE:s generalsekreterare Helga Schmid ett uttalande i vilket man fördömde Rysslands beslut att erkänna delar av regionerna Luhansk och Donetsk som självständiga stater. Rysslands agerande fördömdes som stridande mot internationell rätt, OSSE:s principer och Minskavtalet.

Konsensusprincipen är grundläggande för allt OSSE gör. Dess ursprungliga syfte var att garantera jämlikhet mellan deltagarländerna och på så sätt stärka beslutens legitimitet. Under de senaste åren har konsensusprincipen också utnyttjats av vissa länder för att lägga hinder i vägen för OSSE:s strävanden. Så var fallet till exempel under redovisningsåret, när det på regeringssidan inte uppnåddes samförstånd om att säkerställa en förlängning av mandatet för övervakningsuppdraget i Ukraina (*Special Monitoring Mission, SMM*). Av samma orsak kunde budgeten för 2023 inte godkännas. Detsamma gällde valet av ordförandeland för 2024, så OSSE har inte kommit fram till något beslut om ordförandeskapet för 2024. Situationen kan också påverka Finland, som redan har valts till ordförandeland för 2025.

När kriget drog ut på tiden började Rysslands ställning i hela organisationen diskuteras och ifrågasättas. OSSE:s stiftelseurkunder innehåller inga bestämmelser om uteslutning av en deltagarstat. Deltagandet i

OSSE bygger på att man förbinder sig att följa organisationens principer. Därför talar man om deltagande stater och inte om medlemsstater. Frågan om huruvida ett land som grovt bryter mot OSSE:s principer verkligen deltar i OSSE:s verksamhet togs flera gånger upp till diskussion vid församlingens möten. OSSE har sitt säte i Wien, och representanter för Ryssland har enligt värdlandsöverenskommelsen haft rätt att delta i regeringsidans möten. Den parlamentariska församlingen ordnar sina egna möten i olika medlemsländer. Det är det land där mötet hålls som avgör om personer på sanktionslistan ska beviljas visum för mötestiden. Rysslands representanter har därför inte deltagit i församlingens ordinarie sammanträden sedan vintermötet. Församlingen har därmed varit funktionsduglig, budgeten har godkänts och även andra beslut har kunnat fattas.

3.1. Vintermötet

Det ordinarie vintermötet hölls den 24–25 februari 2022 i Wien. Coronapandemin påverkade arrangemangen så att endast delegationens ordförande, presidiummedlemmarna och församlingens särskilda representanter fick närvara på plats i kongresscentret i Hofburgpalatset. Bland de närvarande återfanns därmed delegationens ordförande Vilhelm Junnila och församlingens vice ordförande Pia Kauma. Övriga delegationsmedlemmar deltog i mötet på distans.

Vintermötet skulle också enligt det ordinarie programmet ha diskuterat eskaleringen av det ryska agerandet i Ukraina, men det väpnade angreppet förändrade atmosfären och diskussionen under mötet. OSSE:s presidium, inklusive vice ordförande Pia Kauma, publicerade genast den 24 februari ett uttalande där Rysslands angrepp på Ukraina fördömdes enhälligt. I uttalandet erinrades Ryssland om sina internationella åtaganden att respektera andra länders suveränitet, att avstå från våld och hot om våld, att respektera statsgränser och andra länders territoriella integritet samt att lösa konflikter på fredlig väg. Rysslands väpnade agerande i Ukraina strider mot alla dessa OSSE-principer och mot FN-fördraget. Ryssland uppmanades att omedelbart upphöra med sin väpnade verksamhet och att utnyttja de diplomatiska vägarna för att lösa situationen. Församlingen förband sig att stödja alla behövliga medlingsåtgärder.

I sina anföranden under den allmänna debatten fördömde ordföranden för OSSE-delegationen Vilhelm Junnila och medlemmen Pia Kauma Rysslands krigshandlingar i Ukraina och betonade både Finlands och det internationella samfundets beslutsamhet och enighet. Junnila påminde om slutdokumentet från OSSE-konferensen, som kräver att de deltagande staterna respekterar varje deltagande stats territoriella integritet. Han uttryckte sin bestörtning över Rysslands direkta kränkningar av OSSE:s och FN:s grundläggande principer. Kauma beklagade att man inom OSSE-området har reagerat för sent och för svagt och låtit konflikterna tillspetsas steg för steg. Kauma menar att det internationella samfundet måste lära av sina tidigare misstag och ge den ryska ledningen ett tydligt budskap.

I politiska utskottet redogjorde ordföranden för OSSE:s säkerhetsforum, Azerbajdzjans ambassadör Rovshan Sadigbayli, för ordförandeskapets prioriteringar. Det handlar om vapenkontroll, internationell humanitär rätt, skydd av civila i konflikter och kampen mot terrorism. Dessutom talade minoritetsombudsmannen Kairat Abdrakhmanov och ordföranden för säkerhetsutskottet Jocelyn Kinnear. Laurynas Kasčiūnas (Litauen), rapportör i politiska utskottet, sade att Ryssland ödelade den europeiska säkerhetsstrukturen och planerade en ny regering i Ukraina. Kasčiūnas förbereder utskottets bidrag till slutdokumentet från årets session. Där kommer han att fokusera på konflikter i OSSE-området (Ukraina, Nagorno-Karabach, Transnistrien). Ledamot Junnila yrkade i sitt anförande att Ryssland skulle uteslutas från betalssystemet Swift. Han menade att det är en kraftfull åtgärd, men att det inte räcker med sanktioner som bara når halvvägs.

När utskottet för ekonomi, vetenskap, teknik och miljö sammanträdde visade ordförande Pere Joan Pons (Spanien) solidaritet med Ukraina och sade att oskyldiga på båda sidor kommer att drabbas hårdast av kriget. Han påminde också om att klimatförändringen kommer att påverka allt: ekonomin,

energiförsörjningen, invandringen, väderleken. Rapportör Gudrun Kugler (Österrike) presenterade ett utkast till en rapport som kommer att fokusera särskilt på de energirelaterade och ekonomiska utmaningar som klimatförändringarna medför samt på den nya teknikens säkerhetseffekter. Mötet diskuterade också människohandel. OSSE:s särskilda representant för människohandel Valiant Richey betonade särskilt företagsansvaret och omsorgsplikten i bekämpningen av människohandel. Chris Smith (USA) berättade hur man genom lagstiftning har hanterat utmaningen i USA.

Vid demokratiutskottets möte konstaterade ordförande Sereine Mauborgne (Frankrike) att Rysslands aggression kommer att styra utskottets arbete i år. Enligt rapportör Johan Büser (Sverige) kommer situationen i Ukraina att beaktas i rapporten, eftersom det är omöjligt att iaktta de mänskliga rättigheterna när man angriper de grundläggande principerna för den europeiska säkerhetsstrukturen. Rapportens tre teman kommer att vara inskränkningarna i det civila samhällets rörelseutrymme, minoriteter och jämlikhet samt yttrande-, mötes- och mediefrihet. Mötet diskuterade också journalistikens roll när det gäller att främja rättvisa och rättsstaten. Talare vid evenemanget var Dmitrij Andrejevitj Muratov, chefredaktör för Novaja Gazeta, och Teresa Ribeiro, OSSE:s medierepresentant. Det påmindes om att krigets första offer är sanningen. Krigspropaganda och desinformation bör bekämpas. Odihrs direktör Matteo Mecacci var oroad över den humanitära situationen i Ukraina och konstaterade att det senaste decenniet har utgjort ett allvarligt stresstest för demokratin. Även parlamenten har drabbats och deras roll har inskränkts i många länder. Den här trenden bör motverkas, eftersom beslutsfattandet även i fortsättningen måste ligga hos parlamenten.

Vintermötet behandlade också projektet Call for Action – Helsinki +50, som församlingen inledde 2020. Frågan har diskuterats på flera webinarier under ledning av OSSE:s tidigare generalsekreterare Lamberto Zannier, som har anställts för att leda projektet. Ordförande Junnila och ledamot Kauma meddelade att Finlands delegation är beredd att ordna ett seminarium om ämnet hösten 2022. Det beslutades att för ordförande Cederfelt lägga fram ett förslag om att inrätta en arbetsgrupp bestående av presidiemedlemmar för att planera fortsatta åtgärder.

3.2. Extra möte i ständiga utskottet

Den 11 mars höll ständiga utskottet ett extra möte på grund av Rysslands anfallskrig i Ukraina. Vid mötet hördes Ukrainas utrikesminister Dmytro Kuleba och före detta president Petro Porosjenko. Kulebas anförande lästes upp av Ukrainas OSSE-ambassadör. Budskapet från Ukraina var att det ukrainska folket kämpar för hela Europa.

Ordföranden Junnila och ledamot Kauma, som deltog i mötet, fördömde med eftertryck Rysslands angrepp på Ukraina och diskuterade också hur OSSE kan gå vidare i ett läge där en av dess deltagande stater grovt bryter mot organisationens och folkrättens principer.

Junnila påminde om att diplomati bygger på respekt, men Rysslands skamliga angrepp på Ukraina visar på en total brist på erkänsla för en suverän stat och för det internationella samfundet. Han förundrade sig över att Ryssland hävdar att det inte har angripit landet trots att det kräver att Ukraina kapitulerar. Junnila undrade hur OSSE kan bygga upp en dialog och hitta lösningar när Ryssland och västvärlden utgår från diametralt motsatta lägesbilder.

Kauma hoppades att det internationella samfundet skulle se sig i spegeln och undrade om något hade kunnat göras annorlunda redan tidigare, eftersom Ryssland i över tio år har uppträtt aggressivt mot andra OSSE-länder i Sydossetien, Abchazien och Krim. Ryssland har begränsat mötes- och yttrandefriheten och det civila samhällets förutsättningar och har utövat sin vetorätt för att stoppa utvecklingen inom OSSE. Det internationella samfundet höjde alltför många gånger ribban för vad som är acceptabelt.

Även om det under den akuta krisen kan kännas hopplöst att reflektera över OSSE:s existens och roll, flyttade Kauma redan blicken mot framtiden. Hon påminde om att det år 2025 har förflutit 50 år sedan

KSSE-konferensen i Helsingfors. Kauma konstaterade att församlingen bör diskutera hur församlingens arbetsmetoder, genomslag och effektivitet kan förbättras.

3.3. Den årliga sessionen

Församlingens största möte är den årliga sessionen, som ordnas i juli. Sessionen i Birmingham i Storbritannien den 2–6 juli var församlingens första fysiska session sedan coronapandemins utbrott. För Finlands del deltog delegationens ordförande Vilhelm Junnila (saf), vice ordförande Johannes Koskinen (sd) och de ordinarie medlemmarna Eeva-Johanna Eloranta (sd), Inka Hopsu (gröna), Pia Kauma (saml) och Arto Pirttilahti (cent). Fokus låg på Rysslands anfallskrig mot Ukraina, vilket också framhävdes i den deklARATION (BirminghamdeklARATION) som antogs på sessionens sista dag. I anförandena betonades att Rysslands angrepp innebär att det multilaterala samarbetet är i kris, och att OSSE fortsatt måste utgöra ett forum för dialog och säkerhetssamarbete. Den ryska och den belarusiska delegationen deltog inte i sessionen, eftersom värdlandet Storbritannien inte beviljade visum till deras representanter. Därför var åsikterna vid sessionen betydligt mer samstämmiga än vid de tidigare mötena.

Plenarsessionen inleddes med anföranden av sir Lindsay Hoyle, talman för det brittiska underhuset, John Whittingdale, ordförande för den brittiska delegationen, Tariq Ahmad, Baron Ahmad of Wimbledon, församlingens ordförande Margareta Cederfelt och OSSE:s generalsekreterare Helga Schmid. I inledningsanförandena fördömdes Rysslands angrepp som stridande mot OSSE:s principer, krävdes att de som begått krigsförbrytelser ställs inför rätta och underströks behovet av att hjälpa civilbefolkningen i Ukraina. Under den första dagens plenarsession hölls också en tyst minut för offren för kriget i Ukraina och till minnet av församlingens tidigare president Ilkka Kanerva. Vid sessionen godkändes efter omröstning också ett förslag till brådskande ärende: Rysslands anfallskrig mot Ukraina och ukrainarna och det hot mot OSSE-regionens säkerhet som kriget utgör (kompromissförslag: Abramikiene, Litauen; Poturajev, Ukraina; Wicker, Förenta staterna).

I politiska utskottets rapport behandlades utmaningar som gäller säkerhetsordningen i Europa och OSSE samt metoder som ger OSSE möjlighet att ingripa i pågående kriser och konflikter. Teman var Rysslands invasion av Ukraina, spänningarna i Georgien och i Transnistrien i Moldavien samt mellan Armenien och Azerbajdzjan och hur säkerhetsläget i närområdena återspeglas på OSSE-regionen. Rapporten pekade också på icke-militära hot och konstaterade att en försvagad demokrati och ensidiga initiativ (unilateralism) ökar instabiliteten. För att hoten ska kunna avvärjas måste enligt rapporten länderna på nytt förbinda sig till OSSE:s principer. Rapporten efterlyser också en kritisk självbedömning av varför vi idag är där vi är. Vid politiska utskottets andra sammanträde höll också OSSE:s ordförande och Polens utrikesminister Zbigniew Rau ett anförande där han betonade vikten av att OSSE och dess parlamentariska församling samarbetar för att möta de gemensamma utmaningarna.

Rapporten från utskottet för ekonomi, vetenskap, teknik och miljö behandlade i stor utsträckning säkerhetshot och samarbetsmöjligheter inom utskottets ansvarsområden. Rapporten lyfter fram de omfattande mänskliga, ekonomiska och miljömässiga konsekvenserna av Rysslands krig mot Ukraina. Utskottet betonar särskilt krigets konsekvenser för livsmedelssäkerheten och säkerhetsriskerna i anslutning till kärnkraftverken i Ukraina. I rapporten bedömer utskottet att stödet från OSSE:s deltagarländer till de miljoner människor som flytt från Ukraina kommer att belasta statsbudgetarna avsevärt och därmed sannolikt ta offentliga medel från andra behov: de ekonomiska och sociala konsekvenserna av coronapandemin, de demografiska utmaningarna, det ekonomiska ömsesidiga beroendet, hanteringen av migrationen, bekämpningen av människohandel och arbetet mot korruption.

Den övergripande bilden av tillståndet för demokratin och de mänskliga rättigheterna i rapporten från kommittén för demokrati, mänskliga rättigheter och humanitära frågor går i linje med slutsatserna i föregående års utskottsrapport: År 2021 försämrades demokratins tillstånd globalt för femte året i rad. Coronapandemin utnyttjades i vissa länder som förevändning för att begränsa friheterna och öka statens

inflytande. De odemokratiska regimerna begränsade yttrandefriheten och undergrävde rättsstatsprincipen mer oblygt än tidigare.

När det gäller Ukraina underströks behovet av att garantera obehindrat tillträde till alla civila som behöver humanitärt bistånd och att omedelbart stoppa attackerna mot civila mål. Rapporten konstaterar att de länder som deltar i OSSE bör utreda misstänkta krigsförbrytelser och väcka åtal för dem samt försöka ta emot och ta hand om dem som flyr från våld.

Vid församlingens årliga session 2022 godkändes resolutioner från de tre allmänna utskotten samt tio brådskande ärenden, som tillsammans bildar Birminghamdeklarationen. Den slutliga versionen av deklarationen antogs enhälligt på sessionens sista dag. Utöver Rysslands angrepp på Ukraina tog deklarationen upp den ekonomiska återhämtningen från pandemin, migrationen, situationen i Afghanistan, människohandel, cybersäkerhet, kärnvapenedrustning, föroreningar och klimatförändringen, mediefrihet och bekämpning av desinformation. De tre utskottens resolutioner stöder sig starkt på de utskottsrapporter som lades fram under sessionen.

Under den sista mötesdagen förrättades val av ordförande och vice ordförande. Ordförandens mandatperiod är ett år. Valet föll på Margareta Cederfelt från Sverige, som vann över Norges kandidat Kari Henriksen med rösterna 113 mot 62.

Vice ordförandenas mandatperiod är tre år. Plenarsammanträdet valde fyra vice ordförande, av vilka Irene Charalambides från Cypern valdes till den första med 103 röster. Övriga vice ordföranden blev Mark Pritchard från Storbritannien, Pere Joan Pons från Spanien och Michael Georg Link från Tyskland.

3.4. Höstmötet

Höstmötet skulle ha hållits i Sofia den 14–16 oktober 2022, men på grund av det allvarliga inrikespolitiska läget i Bulgarien sköts det upp. Ordförandelandet Polen erbjöd sig att vara värdland. Höstmötet hölls i Warszawa den 24–25 november. Finlands delegation företrädde av Eeva-Johanna Eloranta, Inka Hopsu och Pia Kauma.

Öppningsanförandena hölls av församlingens ordförande Margareta Cederfelt samt talmännen i de båda kamrarna i den polska nationalförsamlingen och Polens utrikesminister Zbigniew Rau. Ukrainas president Volodymyr Zelensky deltog via videoförbindelse. Han menade att OSSE:s trovärdighet blivit lidande när en deltagande stat attackerat en annan deltagande stat. Han uppmanade till fortsatta påtryckningar på Ryssland och hoppades att OSSE skulle utnyttja alla till buds stående medel för att nå en fredlig lösning på kriget.

Höstmötet omfattade tre delsessioner där man i enlighet med prioriteringarna från församlingens tre utskott behandlade kriget ur ett politiskt, ekonomiskt och människorättsligt perspektiv. Talare var bland annat Polens vice utrikesminister Marcin Przydacz, FN:s krissamordnare för Ukraina Amin Awad, Odihrs direktör Matteo Mecacci och ordföranden för det polska parlamentets utrikesutskott Radosław Fogiel. Också Finlands delegation deltog aktivt i debatten. Ledamot Inka Hopsu lyfte fram krigets konsekvenser för miljö och klimat, medan ledamot Eeva-Johanna Eloranta fokuserade på framtiden och återuppbyggnaden och menade att Finland kunde utgöra ett riktigivande exempel för Ukraina.

Under den allmänna debatten framgick det tydligt att det viktigaste mötesinslaget för deltagarna var ständiga utskottets möte nästa dag. Ständiga utskottet behandlade ett förslag från stadgeutskottet, som leds av Pascal Allizard (Frankrike), om att ändra reglerna så att församlingen kan stänga av en ledamot som grovt och fortgående bryter mot OSSE:s principer. Många deltagare yttrade sig om den föreslagna avstängningsmekanismen (engl. *suspension mechanism*). Också ledamot Pia Kauma konstaterade under den allmänna debatten att OSSE:s yttersta syfte aldrig var att inrätta en organisation för likasinnade länder. Det har alltid varit OSSE:s styrka att man trots åsiktsskillnader lyckas föra en dialog.

3.4.1. Förslag till stadgeändring

Birminghamdeklarationen, som godkändes i juli 2022, förutsatte att församlingen bereder en stadgeändring som gör det möjligt att stänga av ett deltagande land som grovt bryter mot OSSE:s principer. Stadgeändringen om inrättande av en så kallad avstängningsmekanism behandlades vid ständiga utskottets möte den 25 november. Församlingens stadgeutskott föreslog för ständiga utskottet en stadgeändring som innebär att en ny punkt 7 fogas till regel 3 (översättning här):

”Om en eller flera deltagande stater militärt angriper en annan deltagande stat och detta leder till en omfattande militär insats eller till en attack som i motsvarande grad påverkar landets suveränitet eller territoriella integritet, får församlingen med två tredjedels majoritet besluta att den deltagande statens handlande klart och tydligt strider mot principerna i Helsingforslutakten och de åtaganden som deltagandet i OSSE förutsätter. När detta beslut fattats ska rätten för parlamentsledamöter från den berörda deltagande staten att delta i församlingens beslutande organ (inkl. deltagande i alla organ i anknytning till församlingens sessioner och möten) tillfälligt upphävas. Församlingens ordförande ska då tillsätta ett granskningsutskott som årligen rapporterar till församlingen och som följer utvecklingen i fråga om de konstaterade överträdelserna och strävar efter att upprätthålla kontakt och dialog med parlamentet i det land vars parlamentsledamöter avstängts. En tillfällig avstängning från deltagande fortsätter automatiskt om inte den deltagande staten har förbundit sig att upphöra med den militära insatsen eller om inte församlingen efter att ha tagit del av granskningsutskottets årsrapport med två tredjedels majoritet konstaterar att det har skett en betydande förändring i den deltagande stat vars medlemmar har avstängts och detta innebär att beslutet om avstängning kan upphävas.”

Förslag till stadgeändringar godkänns enligt principen konsensus minus en (-1). I praktiken röstar man inte om förslaget, utan det förkastas om två deltagande stater motsätter sig det. Redan före ständiga utskottets möte hade Ryssland och Belarus per brev meddelat ordföranden att de inte godkänner förslaget till stadgeändring. Dessa länder deltog inte i mötet i Warszawa, eftersom Polen inte utfärdade visum till ländernas delegationsmedlemmar.

Det fördes diskussioner om förslaget till stadgeändring redan före det egentliga mötet, och under mötets gång framgick det tydligt att förslaget inte kommer att få tillräckligt stöd. Efter att ha insett läget blev Mykyta Poturajev, ordförande för den ukrainska delegationen, upprörd och lämnade mötet. Därpå lämnade ordförande Cederfelt sin plats och vice ordförande Pia Kauma ombads leda mötet. Även om alla debattörer visade ett starkt och enhälligt stöd för Ukraina var inte alla representanter beredda att genast godkänna stadgeändringen. Kauma, som representerade Finlands OSSE-delegation vid mötet, konstaterade i sitt anförande att församlingen bör undvika situationer där den ter sig splittrad. Hon föreslog att förslaget återförs till stadgeutskottet och hoppades att det nya förslaget skulle innehålla till exempel en tydlig tidsfrist för avstängningen. Avslutningsvis meddelade Cederfelt att det inte gick att rösta om förslaget, eftersom det enligt de kommentarer som framfördes vid mötet inte fick stöd av alla.

4. OSSE:s framtida roll och betydelse

OSSE:s politiska agenda har på det hela taget förändrats till följd av Rysslands anfallskrig. Det har lett till en omvärdering av riktningen för projektet Helsinki +50. Projektet inleddes 2020 och fokuserar på OSSE:s roll och betydelse i den nya säkerhetspolitiska miljön i ett krigsdrabbat Europa. Årets första webinarium Helsinki +50 hade beretts före krigets början och behandlade målen för hållbar utveckling, men de fyra följande webinarier behandlade krigshandlingarna mot Ukraina och dess konsekvenser för OSSE som organisation.

Det första webinariet i seminarieserien Helsinki +50 hölls den 2 mars 2022 och behandlade genomförandet av FN:s mål för hållbar utveckling inom OSSE-området. Att målen för hållbar utveckling är

övergripande och att de alla knyter an till varandra stämmer bra överens med OSSE:s säkerhetsbegrepp. OSSE har länge insett att säkerheten inte bara bygger på vapenmakt och försvar utan också har kopplingar till ekonomisk utveckling, god förvaltning, mänskliga rättigheter och miljön. Parlamenten har en viktig roll i genomförandet av målen för hållbar utveckling, och målens innehåll och syfte bör därför beaktas i allt lagstiftningsarbete. Församlingens ordförande Margareta Cederfelt, som öppnade webinariet, betonade i sitt anförande att man trots det pågående kriget också måste beakta andra frågor på organisationens skrivbord. Cederfelt lyfte särskilt fram det civila samhällets och de ungas roll i arbetet för att nå hållbarhetsmålen. Vid evenemanget talade också ledamot Pia Kauma, som konstaterade att största delen av målen för hållbar utveckling på något sätt har att göra med klimatförändringen. Hon hänvisade till den senaste rapporten från IPCC, vars resultat är alarmerande. Enligt den är det inte längre möjligt att begränsa klimatförändringen, utan man måste fokusera på anpassning. En av de största utmaningarna är bristen på vatten, som kommer att påverka såväl hälsan som produktionen av och tillgången på mat.

Seminarie seriens andra webinarium hölls den 25 mars och fokuserade på OSSE:s roll i att lindra följderna av kriget i Ukraina. Församlingens medlemmar, församlingens tidigare ordförande och representanter för OSSE:s olika organ diskuterade hur OSSE kan bidra till ett slut på kriget med de verktyg som organisationen har till sitt förfogande. De fyra ukrainska parlamentariker som talade bad om ett flygförbudsområde över Ukraina, mer vapen, starkare sanktioner, handelsembargo och utvidgning av Swiftförbudet till att omfatta alla ryska banker. Samtidigt uppmanade de till att tänka på skyldigheten att skydda och föreslog att OSSE skulle delta i förhandlingarna mellan Ryssland och Ukraina. Ledamot Inka Hopsu lyfte särskilt fram barnens lidande. Barnen måste utan dröjsmål erbjudas skydd, säkerhet och så normala förhållanden som möjligt. Det innebär också en snabb återgång till skolan, där barnen får beredskap att klara sig och återuppbygga landet när tiden är inne för det. Hon uppmanade också OSSE att bättre bekanta sig med FN:s resolution 2250 om unga, fred och säkerhet, eftersom den stöder de ungas deltagande i fredsbyggande och konfliktlösning.

Det tredje webinariet i OSSE:s serie Helsinki +50 den 11 maj var en fortsättning på webinariet i mars om konsekvenserna av kriget i Ukraina och OSSE:s roll. Kriget hade då pågått i 80 dagar, och det ukrainska folkets lidande hade ökat ytterligare. Den humanitära situationen i landet var ytterst oroväckande. OSSE har inom ramen för sitt mandat gjort allt som står i dess makt för att lösa konflikten och få ett slut på kriget. Eftersom övervakningsuppdragets mandat har upphört har organisationen allt färre möjligheter att stödja och hjälpa Ukraina och att övervaka situationen på plats. I Kiev finns ett projektsamordningskontor (*Project Coordinator in Ukraine, PCU*) som har bistått Ukraina i reformarbetet i över 20 år. Dessutom konstaterades det att det är viktigt att fortsätta dialogen med Ryssland, men att oförmågan att följa Helsingforsprinciperna hotar organisationens trovärdighet på lång sikt. Diskussionen lyfte bland annat fram flyktingfrågan, den humanitära krisen i Ukraina, OSSE:s begränsade möjligheter till konkret hjälp och en utslutning av Ryssland ur organisationen.

Den fjärde webbdiskussionen ordnades den 22 juni. Ambassadör Lamberto Zannier, som öppnade seminariet, konstaterade att det enda målet för närvarande är att få slut på kriget. Först efter det kan man börja diskutera hur liknande händelser kan förhindras i framtiden. Tuula Yrjölä, chef för OSSE:s centrum för konfliktförebyggande, talade om mervärdet av OSSE:s verksamhet hittills i Ukraina och om de framtida verksamhetsförutsättningarna. Hon lyfte fram att det internationella samfundets förmåga att följa situationen i Ukraina och svara på det omfattande stödbehovet försämrades avsevärt när Ryssland förhindrade en förlängning av mandatet för Ukrainas övervakningsuppdrag. Hon förväntade sig också att Ryssland skulle förhindra att projektsamordnaren (PCU) fortsätter sin verksamhet. Då återstår enligt Yrjölä mycket få aktörer som kan producera tillförlitlig, oberoende och faktabaserad information om händelserna i Ukraina till stöd för beslutsfattandet. Yrjölä betonade att Ukrainas behov av bistånd kommer att vara enormt och noterade att OSSE har stor erfarenhet av att ge stöd efter konflikter. Ukraina är enligt Yrjölä

ett av världens mest tätminerade länder, och minröjningen kommer att kräva stora resurser efter krigets slut. Behandlingen av minoriteter förutspåddes bli ett centralt tema i diskussionerna för att avsluta kriget.

Det femte webinariet i OSSE:s serie Helsinki +50 den 7 september var en fortsättning på webinariet i juni om konsekvenserna av kriget i Ukraina och OSSE:s roll. Den första talaren i panelen, Kamil Aydin från den turkiska delegationen, presenterade Turkiets insatser och resultat för att få ett slut på kriget. Aydin redogjorde för Turkiets ansträngningar när det gäller att underlätta förhandlingarna, stödja det humanitära arbetet och ge politiskt och ekonomiskt stöd till Ukraina. Aydin betonade Turkiets roll när det gäller spannmålstransporterna från Ukraina och konstaterade att Turkiet i framtiden kommer att stödja Ukraina, särskilt när det gäller jordbruket. Ordföranden för den ukrainska delegationen Mykyta Poturajev betonade det militära stödets betydelse för Ukraina. Poturajev varnade också för den kommande vintern och ett ökat antal flyktingar från Ukraina och underströk att kriget är ett angrepp mot hela det demokratiska internationella samfundet. Poturajev sade att det i nuläget inte finns förutsättningar för förhandlingar och att man bör tala om att vinna kriget och inte om att avsluta det. Diskussionerna lyfte också fram förstörelsen av Ukrainas kulturarv, förryskningen av de ockuperade områdena och vikten av att återuppbygga Ukraina efter kriget.

Den sjätte webbdiskussionen i seminarieserien Helsinki +50 ordnades den 19 oktober. Temat för mötet var också nu kriget i Ukraina och den senaste lägesrapporten. Professor Marco Pedrazzi höll ett öppningsanförande om situationen ur folkrättens synvinkel. Han konstaterade att Rysslands angrepp är olagligt enligt internationell rätt och att folkomröstningarna i de ockuperade delarna av östra Ukraina under kriget likaså är olagliga. Efter inledningen diskuterades vikten av humanitärt bistånd, integreringen av ukrainska flyktingar i mottagarländerna och behovet av fortsatt parlamentarisk internationell diplomati. Också de ryska hoten om att använda kärnvapen väckte stor oro. Det finns fortfarande kärnkraftverk i Ukraina, av vilka en del är i händerna på angriparen. Delegationsmedlemmarna påminde också om OSSE:s roll när återuppbyggnaden kan inledas.

4.1. Seminariet i Helsingfors

Finlands delegation i OSSE uttryckte i början av året sin vilja att bidra till projektet Helsinki +50, som behandlar OSSE:s framtida roll. Finlands delegation tog genom Pia Kauma upp frågan i presidiet i april och vid Birminghamssessionen i juli.

Vid presidiets möte den 18 maj tillkännagavs att det genom ordförande Cederfelts beslut hade inrättats en informell arbetsgrupp (*Informal Group of Friends, GoF*) för att planera ett seminarium i Helsingfors. Beredningen fortsatte när arbetsgruppen sammanträdde på distans den 3 juni. Vid mötet diskuterades arrangemangen kring, innehållet i och de praktiska lösningarna för Helsingforsseminariet. Dessutom diskuterades hur bred deltagarkretsen skulle vara, dvs. vilka som skulle bjudas in till seminariet. Vid arbetsgruppens möte i Birmingham beslutades det att inbjudan skulle sändas till det utvidgade presidiet, presidiemedlemmarna och församlingens särskilda representanter.

Det sista planeringsmötet hölls i slutet av augusti, och gruppen beslutade då slutgiltigt om talarlistan och inbjudan. Själva seminariet hölls i Lilla parlamentet den 23 september. Temat var OSSE:s och dess parlamentariska församlings roll i den förändrade säkerhetsarkitekturen i Europa. På talarlistan återfanns församlingens ordförande Cederfelt och generalsekreterare Roberto Montella, forskare som är väl insatta i OSSE:s verksamhet samt nuvarande och tidigare tjänstemän i OSSE. Finlands delegation företrädde av ordförande Junnila, vice ordförande Koskinen och ledamot Kauma, som var moderator för den första delen. Talman Matti Vanhanen inledde seminariet och berättade om anfallskrigets konsekvenser för Finland och därav följande ansökan om medlemskap i Nato. Vanhanen ansåg att diskussionen om de utmaningar OSSE står inför var viktig, men påminde också om OSSE:s betydande prestationer under dess nästan femtio år långa historia.

Seminarieret var tvådelat. I den första delen diskuterades OSSE:s särskilda styrkor jämfört med andra organisationer som främjar dialog och fred samt de största hindren för att organisationen ska kunna uppfylla sin potential i det förändrade säkerhetsläget. Vid diskussionerna behandlades OSSE:s befintliga verktyg för att förebygga och lösa konflikter samt organisationens beslutsmekanismer. I den andra delen diskuterades hur OSSE ytterligare kan stärka de element som utgör organisationens styrka och vad som kan göras för att förbättra organisationens relevans.

I slutsatserna från seminarieret konstateras det att OSSE står inför åtskilliga interna svårigheter som hindrar organisationen från att nå upp till sin potential. Dessutom står OSSE inför den största utmaningen i dess historia. Genom Rysslands krig i Ukraina har alla former av dialog upphört. Samtidigt är krisen en väckarklocka för organisationen; den måste genomgå en grundläggande reformprocess om den ska lyckas omvandla utmaningarna till möjligheter. I centrum för detta står de allvarliga säkerhetsfrågorna, som kräver ett förnyat engagemang för OSSE:s grundläggande principer. Församlingen kan delta i omdaning av OSSE genom att satsa på att utveckla sina egna procedurregler. Dessutom bör OSSE låta församlingen delta i reformprocessen. Församlingen bör också stärka den interna dialogen och i synnerhet samarbetet med regeringssidan. Det långsiktiga målet är att organisationen ska anpassa sig mer flexibelt till föränderliga situationer för att OSSE inte ska förlora sin betydelse.

5. Valobservation

5.1. Allmänt

Regelbundna val är ett grundläggande villkor för demokratin. Rättvisa och fria val stärker medborgarnas förtroende för den demokratiska processen och de officiella institutionerna. Alla deltagande stater i OSSE har förbundit sig att följa Köpenhamnsdokumentets definition av fria val. Definitionen är bland annat förenad med ett villkor om anmälan om val. Valobservation är en av OSSE:s parlamentariska församlings viktigaste verksamhetsformer. Finlands delegation i OSSE anser att valobservationen är ett viktigt led i stärkandet av demokratin och i granskningen av medlemsländerna, deras demokratiska system och rättsstatens tillstånd. Under året observerade församlingen presidentvalet och parlamentsvalet i Serbien, parlamentsvalet i Ungern, det allmänna valet i Bosnien och Hercegovina och mellanårsvalet i Förenta staterna. I alla observationsinsatser ingick minst en representant från Finlands OSSE-delegation.

Ett deltagande land kan bjuda in andra deltagande länder för att följa valet. I praktiken samordnas och genomförs valobservationerna av kontoret för demokratiska institutioner och mänskliga rättigheter Odihr, som lyder under OSSE. Dess första valobservationsuppdrag genomfördes för 30 år sedan. I observationsinsatserna deltar dessutom ofta företrädare för Europarådets parlamentariska församling, Europaparlamentet och Natos parlamentariska församling. Detta samarbete och den gemensamma rapport som följer efter valet är av avgörande betydelse för trovärdigheten och tillförlitligheten i valobservationerna.

5.2. Förtida parlaments- och presidentval i Serbien

I Serbien hölls förtida parlamentsval och presidentval söndagen den 3 april. Odihr samt OSSE:s och Europarådets parlamentariska församlingar och Europaparlamentet observerade valet. Vilhelm Junnila (saf), ordförande i den finländska OSSE-delegationen, observerade valet i Novi Sad. Valdeltagandet var 58,71 procent.

Sittande president Aleksandar Vučić fick 59,96 procent av rösterna och valdes till president i den första omgången. Valförbundet för SNS-partiet, som leds av Vučićs regering, vann det förtida parlamentsvalet. SNS förlorade dock majoriteten i parlamentet. Partiet fick 44,22 procent av rösterna och 120 av parlamentets 250 platser. Valobservatorerna bedömde att valet gav väljarna många valmöjligheter och följde de allmänna principerna för demokratiska val. Konkurrensläget snedvreds dock av den sittande

presidentens och det regerande partiets överväldigande fördel i fråga om mediesynlighet och valfinansiering. De utnyttjade offentliga resurser och utövade påtryckningar på tjänstemän inom den offentliga förvaltningen.

På ett allmänt plan förflöt valdagen lugnt, men det förekom dock våldsamer, som i ett fall riktades direkt mot en parlamentskandidat. Valförrättningen förlöpte relativt väl, men den bristfälliga planeringen av röstningsställena orsakade tidvis långa köer och problem med att upprätthålla valhemligheten. Observatörerna noterade också familjeröstning och enstaka försök att köpa röster. Dessutom var inte alla valurnor ordentligt förslutna. Brådskan och trängseln störde transparensen i rösträkningen. Antalet röstsedlar stämde inte alltid överens med röstlängderna.

5.3. Parlamentsvalet i Ungern

I Ungern hölls förtida parlamentsval söndagen den 3 april. Valet övervakades av Odihr och OSSE:s parlamentariska församling. Ledamöterna i Finlands OSSE-delegation Eeva-Johanna Eloranta och Pia Kauma och ersättare Tom Packalén deltog i valobservationen. Valdeltagandet var 69,5 procent.

Partiet Fidesz, som leds av premiärminister Viktor Orbán, fick tillsammans med sin allierade, det kristliga folkpartiet (KDNP), cirka 53 procent av rösterna och fick 135 (+2) av de 199 platserna i parlamentet. Alliansen kommer därför även fortsättningsvis att ha den majoritet på två tredjedelar som krävs för konstitutionella förändringar i parlamentet. Péter Márki-Zay, ledare för det andra oppositionsförbundet, meddelade att han inte kommer att ta emot sin plats i parlamentet. På tredje plats kom det nya högerextrema partiet Vårt Fosterland. Den samtidigt hållna folkomröstningen om den så kallade barnskyddslagen blev resultatlös på grund av det låga deltagandet.

Enligt observatörernas bedömning var valdagen lugn och valförrättningen sköttes professionellt och effektivt. Valobservatörerna upptäckte inga större problem, men fäste uppmärksamhet vid att valhemligheten inte alltid kunde upprätthållas. Dessutom fann man att det i vissa fall fanns flera röstande samtidigt i valbåset. Rösträkningen var effektiv och följde bestämmelserna.

Den ungerska vallagstiftningen innehåller dock flera punkter som inte är förenliga med internationella valstandarder. Problempunkterna gäller begränsningar av rösträtten och i synnerhet att valkretsarna inte är jämbördiga sinsemellan. Det leder i flera valkretsar till att andra partier behöver fler röster än det styrande partiet för att få igenom sin kandidat. Dessutom används den offentliga förvaltningens resurser till förmån för det styrande partiet. Också begränsningarna av mediefriheten är ett problem. Att lagarna lämnar rum för tolkning ger valnämnderna och domstolarna mycket makt. Lagstiftningen om folkomröstningar är otillräcklig och gör det omöjligt att ordna demokratiska folkomröstningar. Enligt gällande lag beslutar regeringen om folkomröstningens ämne och om informationen om omröstningen. Lagen förutsätter inte att objektiv information ges i frågan.

5.4. Allmänna val i Bosnien och Hercegovina

I Bosnien och Hercegovina hölls allmänna val söndagen den 2 oktober. Odihr samt OSSE:s, Europarådets och Natos parlamentariska församlingar observerade valet. I observationen deltog Tom Packalén (saf), ersättare i Finlands OSSE-delegation. Valdeltagandet var 35 procent.

Konstitutionen i Bosnien och Hercegovina bygger på Daytonavtalet från 1995, som avslutade kriget i Bosnien. Vid de allmänna val som förrättas vart fjärde år väljs företrädare för landets presidentråd, nationella parlament och parlamenten i de två entiteterna (Federationen Bosnien och Hercegovina respektive Serbiska republiken). Vidare väljs president och vice president samt parlamentsledamöter i federationens kanton. Sammanlagt väljs omkring 700 parlamentariker. Valsystemet är mångskiktat och komplext, eftersom kandidaturen avgörs av etniciteten. Valen är en kombination av direkt och indirekt val och omfattar såväl listval som personval. Centralförvaltningen är svag, och makten utövas av de två entiteternas parlament och regionala parlament med egna grundlagar, rättssystem och samhällsstrukturer.

Även den serbiska republiken är regionalt och kommunalt indelat i mindre förvaltningsenheter. Utöver detta finns ett tredje multinationellt självstyre, distriktet Brčko, i nordöstra delen av landet.

Tvåkamarparlamentets representanthus har 42 ledamöter. Av dem kommer 28 från federationen och 14 från Serbien. Överhuset har 15 ledamöter: serberna, bosniakerna och kroaterna har alla fem ledamöter. Lagreformer måste godkännas av alla folkgrupper i överhuset för att ändringarna ska kunna genomföras.

Presidentrådet har tre medlemmar, en serb, en bosniak och en kroat. Ordförandeskapet i presidentrådet roterar med åtta månaders mellanrum, börjande med den kandidat som fått flest röster i valet. I presidentvalet valde väljarna i federationen bosniaken Denis Bećirović och omvalde kroatien Željko Komšić, medan den serbiska republiken valde serben Željka Cvijanović. Partiet för demokratisk aktion (Party of Democratic Action) blev representanthusets största parti och fick nio av de fyrtiotvå mandaten.

Observatörerna bedömde att valdagen övervägande var lugn och att valet tekniskt sett var konkurrenspräglad. Tyvärr är den ökande segmenteringen utifrån de etniska gränserna och de olika uppfattningarna om landets framtid fortfarande ett problem för de demokratiska institutionerna.

Bosnien och Hercegovina uppmanas i slutrapporten att satsa på en totalreform av vallagen i enlighet med Odihrs rekommendationer. Reformen bör omfatta Europeiska människorättsdomstolens beslut från 2009 i målet *Sejdić och Finci mot Bosnien och Hercegovina*, enligt vilket etnicitet och hemort inte får utgöra grund för att begränsa rätten att rösta eller kandidera i val. Dessutom bör landet säkerställa tillräckliga resurser för centralvalnämnden. För att återupprätta förtroendet för valprocessen krävs omskolning av valförrättarna, tydliga regler och utredning av missbruk.

5.5. Mellanårsvalet i Förenta staterna

I Förenta staterna hölls mellanårsval den 8 november. Ledamöter valdes till alla 435 platser i kongressens representanthus. Dessutom valdes 35 nya senatorer (senaten har 100 platser); 21 av platserna tillhörde republikanerna och 14 demokraterna. I delstaterna valdes dessutom representanter till delstatskongresserna, guvernörer, domare och andra lokala tjänstemän.

Odihr och OSSE:s parlamentariska församling observerade valet i de delstater där internationell valobservation är tillåten. Finlands delegationsordförande Vilhelm Junnila övervakade valet i New Hampshire, Inka Hopsu i Missouri och Pia Kauma i Kalifornien. Ersättare Ville Kaunisto övervakade valet i Wisconsin. Valdeltagandet var cirka 47 procent, vilket är högre än vanligt, även om det inte når upp till siffran för år 2018 (50 procent).

Enligt Odihrs rapport präglades valet av konkurrens och valförrättningen var professionell. Spekulationerna om huruvida presidentvalet 2020 var hederligt böljade fortfarande under kampanjen. Det underminerade förtroendet för valförrättningen, trots att påståendena om valfusk har visats vara osanna. Eftersom Förenta staterna inte har någon centralvalnämnd är förtroendet för systemet och valförrättningen beroende av valförrättarna. De tvivel som riktas mot dem undergräver hela systemets trovärdighet. Odihr uttryckte också sin oro över hoten mot valfunktionärerna. Mordförsöket mot maken till talmannen i representanthuset var det allvarligaste våldsdådet under valkampanjen. De värsta våldsscenarierna förverkligades dock inte och valdagen förlöpte lugnt. Själva valförrättningen förlöpte tekniskt sett väl och inga tecken på fusk eller annan regelstridig verksamhet upptäcktes i vallokalerna. Också tillgängligheten i vallokalerna förverkligades väl.

Den amerikanska konstitutionen fastställer vissa miniminormer för val, men delstaterna beslutar själva om sin egen vallagstiftning. Det innebär att valreglerna inte är desamma för alla. Odihr har i årtal uppmanat Förenta staterna att ingripa mot att rösterna från invånarna i Washington DC och territorierna utanför Förenta staternas gränser inte är likvärdiga, eftersom de inte får välja senatorer och deras företrädare i representanthuset inte har rösträtt. Fångar och dömda har röstförbud i nästan alla delstater. Också

domstolarnas beslut påverkar vallagstiftningen, vilket kan leda till ändringar i sista minuten. Det strider mot god valpraxis.

Ett annat långvarigt problem gäller valdistrikten. Enligt konstitutionen ska delstaterna säkerställa att antalet röstberättigade i de olika valdistrikten är så lika som möjligt. Frågan har politiserats, och ofta dras gränser av politiska skäl eller genom diskriminering av minoriteter. Odihr har upprepade gånger uppmanat alla delstater att överföra ansvaret för valdistriktsindelningen på en oberoende aktör. Dagens praxis försvagar medborgarnas förtroende för valprocessen och garanterar inte lika möjligheter för alla att påverka. I flera valdistrikt fanns det bara en kandidat, så valfriheten förverkligades inte i praktiken. Dessutom är kandidatuppställningen komplicerad i många delstater, vilket gör det svårt för små partier. Kvinnorna är underrepresenterade både i senaten och i representanthuset. Av de 1277 kandidaterna till representanthuset var bara 335 kvinnor.

För att nå valframgång i Förenta staterna krävs stora ekonomiska tillgångar. I valet 2022 användes omkring 16,7 miljarder dollar, vilket är mer än någonsin tidigare. Det finns en strävan att begränsa valfinansieringen, men begränsningarna lindras av att högsta domstolen slagit fast att rätten att lämna valbidrag omfattas av yttrandefriheten. Det har lett till att enskilda kan påverka valet genom att donera stora summor till en viss kandidat. Det organ som övervakar valfinansieringen bör ges ökade befogenheter så att det kan agera i enlighet med internationella valstandarder. Odihr har också påpekat att det i delstaterna finns stora skillnader i registreringspraxis för väljare, bland annat i fråga om vilket identitetskort väljaren kan styrka sin rösträtt med. Odihr föreslår därför att det utfärdas federala anvisningar om registrering av väljare och styrkande av identitet.

BILAGA 1: Finlands delegation i OSSE:s parlamentariska församling valperioden 2019–2023

ORDFÖRANDE
Vilhelm JUNNILA (saf)

VICE ORDFÖRANDE
Johannes KOSKINEN (sd)

MEDLEMMAR

Eeva-Johanna
ELORANTA (sd)

Inka
HOPSU (gröna)

Pia
KAUMA (saml)

Arto
PIRTTILAHTI (cent)

ERSÄTTARE

Ilkka
KANERVA
(saml)
1.1–14.4.2022

Kimmo
KILJUNEN
(sd)

Joonas
KÖNTTÄ
(cent)

Markus
MUSTAJÄRVI
(vänst)

Juha
MÄENPÄÄ
(saf)

Tom
PACKALÉN
(saf)

Ville
KAUNISTO (saml)
3.5–31.12.2022

SEKRETARIAT

Gunilla CARLANDER, delegationens sekreterare 1.1–31.10.2022

Maria FAGERHOLM, delegationens biträdande sekreterare 1.1–20.11.21, delegationens sekreterare 21.11.2022–

Emmi HÄNNINEN, delegationens biträdande sekreterare 16.5–6.9.2022

Noora MÄKELÄINEN, delegationens assistent 1.1–4.5.2022

Mari HÄMÄLÄINEN, delegationens assistent 4.5.2022–

BILAGA 2: Deltagande stater i OSSE

Albanien
Andorra
Armenien
Azerbajdzjan
Belarus
Belgien
Bosnien och Hercegovina
Bulgarien
Cypern
Danmark
Estland
Finland
Frankrike
Förenta staterna
Georgien
Grekland
Heliga stolen
Irland
Island
Italien
Kanada
Kazakstan
Kirgizistan
Kroatien
Lettland
Liechtenstein
Litauen
Luxemburg
Malta

SAMARBETSPARTNER

Afghanistan
Australien
Japan
Sydkorea
Thailand

Moldavien
Monaco
Mongoliet
Montenegro
Nederländerna
Nordmakedonien
Norge
Portugal
Polen
Rumänien
San Marino
Schweiz
Serbien
Slovakien
Slovenien
Spanien
Storbritannien
Sverige
Tadzjikistan
Tjeckien
Turkiet
Turkmenistan
Tyskland
Ukraina
Ungern
Uzbekistan
Ryssland
Österrike

MEDELHAVSOMRÅDETS SAMARBETSPARTNER

Algeriet
Egypten
Israel
Jordanien
Marocko
Tunisien

BILAGA 3: Församlingens och utskottens presidier samt arbetsgrupper och särskilda representanter

Församlingens presidium

Juli 2021 – juli 2022

Ordförande
Margareta Cederfelt (Sverige) 2022

Vice ordförande
Azay Guliyev (Azerbajdzjan) 2022
Irene Charalambides (Cypern) 2022
Kristian Vigenin (Bulgarien) 2022
Pascal Allizard (Frankrike) 2023
Askar Shakirov (Kazakstan) 2023
Roger Wicker (Förenta staterna) 2024
Pia Kauma (Finland) 2024
Reinhold Lopatka (Österrike) 2024
-

Kassaförvaltare
Peter Juel-Jensen (Danmark)

Hedersordförande
Peter Bowness (Storbritannien)

Juli 2022 – juli 2023

Ordförande
Margareta Cederfelt (Sverige) 2023

Vice ordförande
Pere Joan Pons (Spanien) 2025
Irene Charalambides (Cypern) 2025
Askar Shakirov (Kazakstan) 2023
Pascal Allizard (Frankrike) 2023
Michael Georg Link (Tyskland) 2023
Pia Kauma (Finland) 2024
Mark Pritchard (Storbritannien) 2025
Roger Wicker (USA) 2024
Reinhold Lopatka (Österrike) 2024

Kassaförvaltare
Peter Juel-Jensen (Danmark)

Hedersordförande
-

Utskottens presidier

Juli 2021 – juli 2022

Utskottet för politik och säkerhet (I utskottet)
Ordförande Richard Hudson (Förenta staterna)
Vice ordförande C. N. Dunava (Rumänien)
Rapportör Laurynas Kasčiūnas (Litauen)

Utskottet för ekonomi, vetenskap, teknologi och miljö (II utskottet)

Ordförande Pere Joan Pons (Spanien)
Vice ordförande Artur Gerasymov (Ukraina)
Rapportör Gudrun Kugler (Österrike)

Juli 2022 – juli 2023

Utskottet för politik och säkerhet (I utskottet)
Ordförande Richard Hudson (Förenta staterna)
Vice ordförande C. N. Dunava (Rumänien)
Rapportör Laurynas Kasčiūnas (Litauen)

Utskottet för ekonomi, vetenskap, teknologi och miljö (II utskottet)

Ordförande Azay Guliyev (Azerbajdzjan)
Vice ordförande Artur Gerasymov (Ukraina)
Rapportör Gudrun Kugler (Österrike)

Utskottet för mänskliga rättigheter (III utskottet)
Ordförande Sereine Mauborgne (Frankrike)
Vice ordförande Michael Georg Link (Tyskland)
Rapportör Johan Büser (Sverige)

Utskottet för mänskliga rättigheter (III utskottet)
Ordförande Nikoloz Samkharadze (Georgien)
Vice ordförande Farah Karimi (Nederländerna)
Rapportör Johan Büser (Sverige)

Församlingens arbetsgrupper

Stadgearbetsgruppen

Sub-Committee on Rules of Procedure and Working Practices

Ordförande Pascal Allizard (Frankrike)
Vilija Aleknaitė-Abramikienė (Litauen)
Robert B. Aderholt (Förenta staterna)
Selami Altinok (Turkiet)
Margareta Cederfelt (Sverige)
Irene Charalambides (Cypern)
Hedy Fry (Kanada)
Artur Gerasymov (Ukraina)
Peter Juel-Jensen (Danmark)
Sargis Khandanyan (Armenien)
Kari Henriksen (Norge)
Robin Wagener (Tyskland)
John Whittingdale (Storbritannien)

Arbetsgruppen för migrationsfrågor

Ad Hoc Committee on Migration

2016–

Ordförande Mark Pritchard (Storbritannien)
Vice ordförande Alfred Dubs (Storbritannien)
Vice ordförande Kyriakos Hadjiyianni (Cypern)
Vice ordförande Farah Karimi (Nederländerna)
Vice ordförande Gudrun Kugler (Österrike)
Jan Bauer (Tjeckien)
Valérie Boyer (Frankrike)
Johan Büser (Sverige)
Daniela De Ridder (Tyskland)
Hedy Fry (Kanada)
Sheila Jackson Lee (Förenta staterna)
Laurynas Kasčiūnas (Litauen)
Mehmet Sait Kirazoglu (Turkiet)
Dimitrios Markopoulos (Grekland)
Gwen Moore (Förenta staterna)
David Stögmüller (Österrike)
Georgios Varemenos (Grekland)

Arbetsgruppen för bekämpande av terrorism
Ad Hoc Committee on Countering Terrorism
2017–

Ordförande Reinhold Lopatka (Österrike)

Vice ordförande Kamil Aydin (Turkiet)

Vilija Aleknaitė-Abramikienė (Litauen)

Ravshanbek Alimov (Uzbekistan)

Ida Glanzmann-Hunkeler (Schweiz)

Maria Karapetyan (Armenien)

Pia Kauma (Finland)

Sverre Myrli (Norge)

Tsogtbaatar Damdin (Mongoliet)

Mark Veasey (Förenta staterna)

Församlingens särskilda representanter

Särskild representant för bekämpande av människohandel <i>Special Representative on Human Trafficking Issues</i>	Christopher Smith (Förenta staterna)	2004–
Särskild representant för jämställdhetsfrågor <i>Special Representative on Gender Issues</i>	Hedy Fry (Kanada)	2010 –
Särskild representant för motarbetande av antisemitism, rasism och intolerans <i>Special Representative on Anti-Semitism, Racism and Intolerance</i>	Benjamin Cardin (Förenta staterna)	2015–
Särskild representant för Medelhavet <i>Special Representative on Mediterranean Affairs</i>	Pascal Allizard (Frankrike)	2017–
Särskild representant för kampen mot korruption <i>Special Representative on Fighting Corruption</i>	Irene Charalambides (Cypern)	2019–
Särskild representant för desinformation och propaganda <i>Special Representative on Disinformation, Fake News and Propaganda</i>	Oscar Mina (San Marino)	2021–
Särskild representant för Centralasien <i>Special Representative on Central Asia</i>	Pia Kauma (Finland)	2021–
Särskild representant för det civila samhällets medverkan <i>Special Representative on Civil Society Engagement</i>	Kyriakos Hadjiyianni (Cypern)	2021–
Särskild representant för Sydkaukasien <i>Special Representative on the South Caucasus</i>	Pere Joan Pons (Spanien)	2022–
Särskild representant för Sydosteuropa <i>Special Representative on South East Europe</i>	Michael Georg Link (Tyskland)	2022–
Särskild representant för målen för hållbar utveckling <i>Special Representative on Sustainable Development Goals</i>	Askar Shakirov (Kazakstan)	2021–
Särskild representant för främjande av ungas deltagande <i>Special Representative on Youth Engagement</i>	Farah Karimi (Nederländerna)	2021 –
Särskild representant för Östeuropa <i>Special Representative on Eastern Europe</i>	Daniela De Ridder (Tyskland)	2022 –
Särskild representant för parlamentarisk dialog om Ukraina <i>Special Representative for Parliamentary Dialogue on Ukraine</i>	Reinhold Lopatka (Österrike)	2022–

Särskild representant för politiska fångar
Special Representative on Political Prisoners

Steve Cohen
(Förenta staterna)

2022–

EDUSKUNTA
RIKSDAGEN